

“सन्ति चाशीविषसभाः सन्ति मन्दास्तथाऽपरे । विविधानीहृदतानि ब्राह्मणानां युधिष्ठिर ! । मेकलाद्रविडा लाटाः पौरुषाः कौन्विशिरास्तथा । शौण्डीका दरदा दाष्वीशोलाः शवरवर्वराः । किराता यवनाश्चैव तास्ताः क्षत्रियजातयः । वृषलत्वमनुप्राप्ता ब्राह्मणानाममर्षणात्” ।

कोप पु० कुप-भावे षञ् । १ क्रोधे कामानामिजे चित्तवृत्तिभेदे अमरः । “क्रुधद् हेऽश्रुतयार्थानां यं प्रति कोपः” पा० ब्रह्माद्यस्तुल्यश्चित्तवृत्तिभेदः कोपः । अमर्षशब्दे विवृतिः । “पादेन प्रहरन् कोपात्” मनुः । “मानः कोपः सत्तु द्वेषा प्रणयेष्वसिद्धयः । द्वयोः प्रणयमनः स्यात् प्रमोहे सुमहत्यापि । प्रेम्णः कुटिलगामित्वात् कोपो यः कारुण्यं विना” सा० ६० उक्ते शृङ्गाररसाङ्गे २ प्रणयक्रोमे च

“अपकारिणि चेत् कोपः क्रोमे कोपः कथं नहि । धर्माश्रकाममोक्षाणां प्रसह्य परिपन्थिन” नीतिसा० । “रिपौ बन्धौ स्वदेशे च समैकाल्यं प्रपश्यतः । विवेकिनः कुतः कोपः स्वदेशवयवेष्विवेति” ३ धातुवैषम्यकारिदोषाणां विकारभेदे सुशु० “तत्र एते स्वभावत एव दोषाणां सञ्चयप्रकोपप्रशमप्रतीकारहेतवः” शारीराणां विकाराणामेष वर्गस्यैव विषयः । चतुर्षु कोपे शमे चैव हेतुरुक्तश्चिकित्से” सुशु० “स्वदेशे बिचिता दोषा चान्यच्छिन्न कोपमागताः” सुशु०

कोपक्रम न० उपक्रमस्यैव कर्मणि षञ् इत् । उपक्रमान्त्वत्वात् क्रीयते । कस्य ब्रह्मण उपक्रमे-उपक्रममाद्ये १ ब्रह्मणा आदौ ज्ञात्वा उपक्रममाणायां जगतः सृष्टौ अमरः । कोपक्रमपत्र न० । इत् । २ कोपस्य क्रमे पु०

कोपन ति० कुप-ताच्छील्ये युच् । कोपशीले जटाध० “चण्डस्त्वन्कोपनः” अमरः । “आसीद्विभावसुनैम महर्षिः कोपनो षडशम्” भा० आ० २६ अ० । “तपस्वी कोपनो षडशम्” भा० अ० ११ अ० “पादानतः कोपनयाऽवधूतः” कुमा० २ असुरभेदेऽपु० “शरभः शलभश्चैव कुपनः कोपनः क्रथः” हरि० ४२ अ० कुप-खिच्-भावे ल्युट् । ३ कोपबिष्यादने ४ दोषविकारकारकव्यापारभेदे न० “स्वदोषकोपनाद्गोलभते मरणात्मिकम्” भा० आशु० १७ अ० । “यथोक्तैः कोपनैर्दोषाः कुपिताः कोष्ठभागताः” सुशु० कुप-खिच् कर्त्तरि ल्युट् । ५ कोपसाधके ति० “कोपनं कृपावातानाः इन्द्रैर्नां चाविकं दधि” सुशुतः

कोपनक पु० कोपनः कोपशील इव कायति कै-क । १ चो-रनामकगन्धद्रव्ये राजनि० स्वार्थे क । २ कोपभे ति० **कोपनीय** ति० कुप-कर्मणि अनीयर् । द्वेषविषये “ते च शब्दाद्युत्पत्तिः परस्परैणाभिहन्त्यमानास्तदुपायाश्चास्मिन्मादयः स्वरूपेणैव कोपनीया भवन्तीति” सा० त० कौ० **कोपयिष्णु** ति० कुप-खिच् वा० इष्णुच् । परस्य कोपकारके “वैरायैव तदा ग्यस्तं क्षत्रियान् कोपयिष्णुभिः भा० आ० १७ अ०

कोपलता स्त्री कोपहेतुलता । कस्य स्फोटलतायां राजनि० **कोपिन्** पुंस्त्री० अवशर्त्तु कृष्यति णिनि । १ जलपारावते २ अवशर्त्तुकोपशालिनं ति० राजनि० स्त्रियां ङीष् । कोपयति णिजन्तात् णिनि । ३ कोपसम्पादके ति० “सिद्धार्थकः शोणितपत्तकोपी” सुशुतः स्त्रियां ङीष् ।

कोमल न० कु-कलच् सृट् च नि० गुञ् । १ जले । २ सृष्टौ, अर्काठने, च ति० भेदि० ३ स्त्रीरिकायां स्त्री० टाप् शब्दच० । ४ मनोहरे ति० शब्द० । “निशा च शय्या च शशाङ्गकोमला” नैष० । शशस्याङ्गवन्मृदुला शय्या । शशाङ्गेन मनोहरा निशा च इत्यर्थः । “अन्तश्चुतः कोमलरत्नराशीन्” माघः ।

कोमलक ति० स्वार्थे क । १ कोमलशब्दार्थे । सञ्ज्ञायां क । २ सृष्टाले शब्दच० ।

कोमलवल्लली स्त्री कोमलं बलकलं यस्याः । लवलीलतायां (नोयाड्) शब्दचिन्ता० ।

कोमलासन न० आसनशब्ददर्शितसृष्टादिचर्मा निर्मिते आसनभेदे “इदानीं श्रेणु देवश ! रहस्यं कोमलासनम् । योगसिद्धिप्राचाराय सिद्धौ चर्मासनं तु तत्” रुद्रया० ।

कोमासिका स्त्री ईषदुमेव अतसीष्टत् इव आस्ते आस-णुल् टाप् अतइत्त्वम् । जालिकायाम् (फलेर जालि) हारावली ।

कोय ति० कम्-कर्मणि खल् प्रथो० । कस्ये । “जङ्घा नः सन्तु कोय्या” ऋ० ११७ ११३ । “कोय्या काम्यानि” भा० **कोयष्टि** पु० कं जलं यष्टिरिवास्तु प्रथो० अत ओत्त्वम् । जल-कुक्कुभे पक्षिणि । “प्रतदान् जालपादांश्च कोयष्टिन-खयिष्कारान्” । मनुः सञ्ज्ञायां कन् कोयष्टिक (टिटिर) टिटिभपक्षिणि “कपोतपारावतश्छद्गराजपरश्चतेत्यादि प्रतदपक्षिमये कोयष्टिकसृक्ता “कषाया मधुरारूक्षाः फलाहाराः सरत्कराः । पित्तस्यैवाहाराः शीता बद्धसू-त्राख्यवर्चसः” सुशुते तन्मस्युणा उक्ताः ।